

DET NORSKE TEATRET

ZORBA

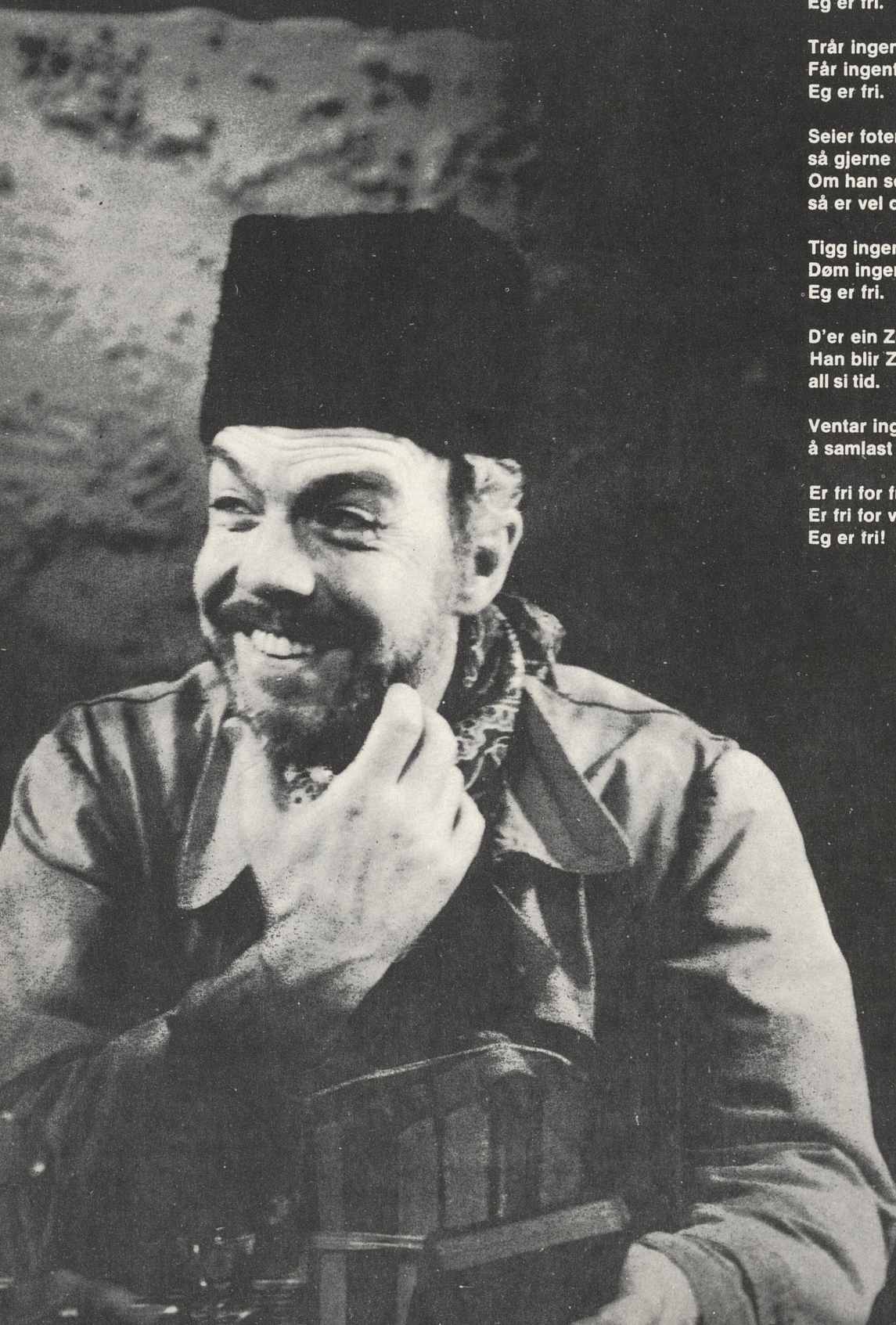
DET NORSKE TEATRET

PLAZA

CASINO

RESTAURANT

CASINO

EG ER FRI

Eig ingenting.
Trenge ingenting.
Eg er fri.

Trår ingenting.
Får ingenting.
Eg er fri.

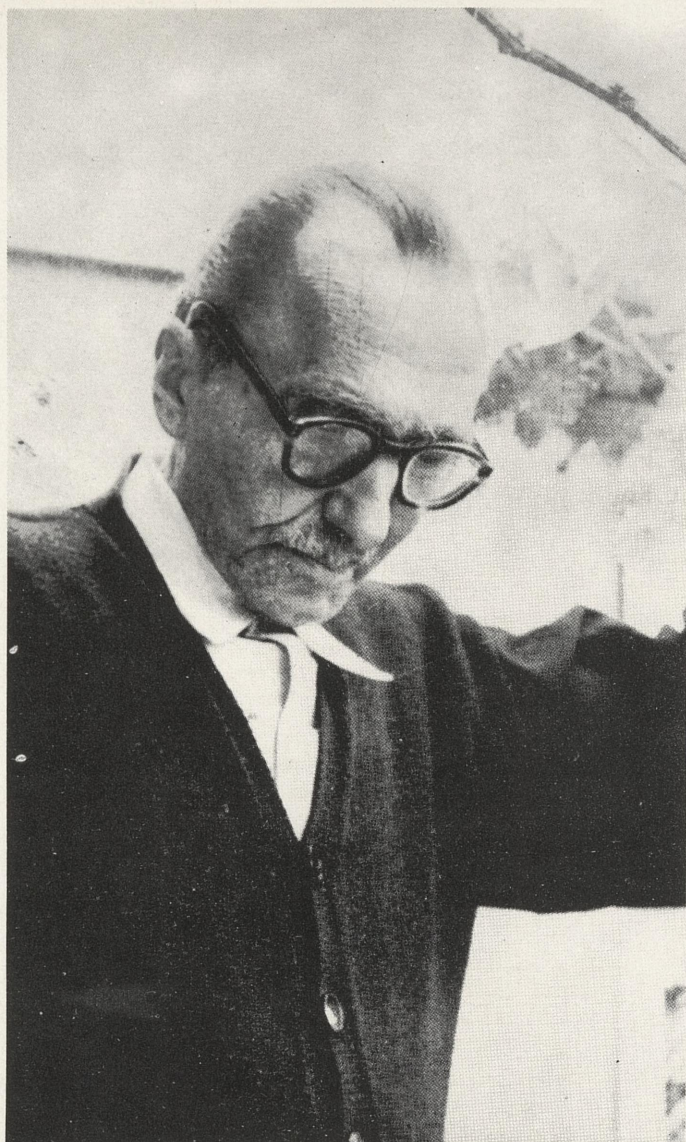
Seier foten, kom gå hit
så gjerne for meg!
Om han seier, gå dit
så er vel det og ein veg.

Tigg ingenting!
Døm ingenting!
Eg er fri.

D'er ein Zorba.
Han blir Zorba
all si tid.

Ventar ingen himmelsal
å samlast i!

Er fri for frykt.
Er fri for voner.
Eg er fri!

NIKOS KAZANTZAKIS, Antibes 1956

Nikos Kazantzakis vart fødd 2. desember 1885 på Kreta. Far hans var ein fattig og hard bonde, som elska sonen sin like mykje som han avskydde dei to døtrene sine. Nikos fekk studere ved universitetet i Athen, der han tok juridikum. Seinare studerte han under Henri Bergson i Paris, og avslutta så sine studium i litteratur og kunst med fire år i Tyskland og Italia. Han har òg budd og reist i Spania, England, Russland, Egypt, Palestina, China og Japan. Før siste krigen budde han ofte på øya Aegina, der han vigde seg arbeidet med filosofi og litteratur. Han var ei kort tid minister i Athen, og i 1947/48 var han direktør for eit omsetjarbyrå tilknytta UNESCO.

Om skrivevanane sine seier Kazantzakis: «Arbeidsmetoden min liknar forunderleg på den silkeormane har: Eg tar substansen til boka mi ut or meg sjølv. Den første versjonen blir skriven med stort hastverk; så byrjar den andre versjonen, mykje saktare; og endeleg den siste enno m e i r s a k t e. Eg brukar skrive tre versjonar.» Kazantzakis byrjar med ein generell plan, og endrar og skriv om materialet ettersom han arbeider seg fram. Han skriv med penn og blekk, og treng «einsemd, einsemd». Han meiner sjølv Homer, Aiskylos, Bergson og Nietzsche har vore hans sterkaste påverknad som forfattar.

Kazantzakis' bøker på gresk er mange og varierte – innanfor filosofi, reiseskildringar, drama og romanar, og han har skrive eit langt episk dikt om lagnaden til Odyssevs, som tar til der Homers «Odysseen» endar.

Utanfor Hellas er det romanen om Zorba som har gjort Kazantzakis mest kjend. London Times Literary Supplement skreiv da ZORBA kom ut: «Herr Kazantzakis har pusta inn i sin prosa all den varme lufta som høyrer Middelhavet til, alt lyset, alle fargane, all melankoli. Men, meir overraskande, i ZORBA har han skapt ein av dei store figurane i moderne romankunst. Romanen reflekterer gresk livsglede på sitt beste. Zorba, rein i sine kjensler, skaper kaos av munkar, bokleg lærdom og eit tilbaketrekt liv.»

Kazantzakis elska sjøen, musikk, reiser og frukt. Sladder og jazz var dei to tinga han verkeleg mislikte.

Like før han skulle setje ut på ei reise att, døydde Kazantzakis – året var 1957. Han er gravlagd på Kreta, og på gravsteinen står desse orda frå hans eigen SALVATORES DEI:

Eg vonar ingenting
Eg fryktar ingenting
Eg er fri

JOSEPH STEIN

Joseph Stein er etter kvart blitt ein velrøynd musical-forfattar. Her heime er han kjend som librettisten til «Spelemann på taket» – men før den tid hadde han ansvaret for heile sju musicals. Av desse bør nemnast «Take me along» med Jackie Gleason i hovudrolla, «Juno» som er basert på skodespelet «Juno og påfuglen» av Sean O'Casey, «Mr. Wonderful» som lanserte Sammy Davis Jr. på Broadway og «The Body and the Beautiful», der «Spelemann»-teamet Jerry Bock og Sheldon Harnick samarbeidde for første gong. Deretter følgde Broadway- og London-suksessen «Plain and Fancy». Joseph Stein har òg skrivne mange show for amerikansk fjernsyn, m.a. for stjerner som den opphavleg danske pianisten Victor Borge, for Debbie Reynolds og Steve Allen.

I tillegg til alt dette har Stein hatt suksess som «regulær» dramatikar, i 1961 skreiv han komedien «Enter Laughing» på grunnlag av ein sjølvbiografisk roman av Carl Reinert. Komedien vart spela over heile USA og mange andre stader før den vart filmatisert; Joseph Stein var da både manusforfattar og produsent!

Librettoen til «Zorba» skulle såleis vere i dei beste hender.

JOHN KANDER

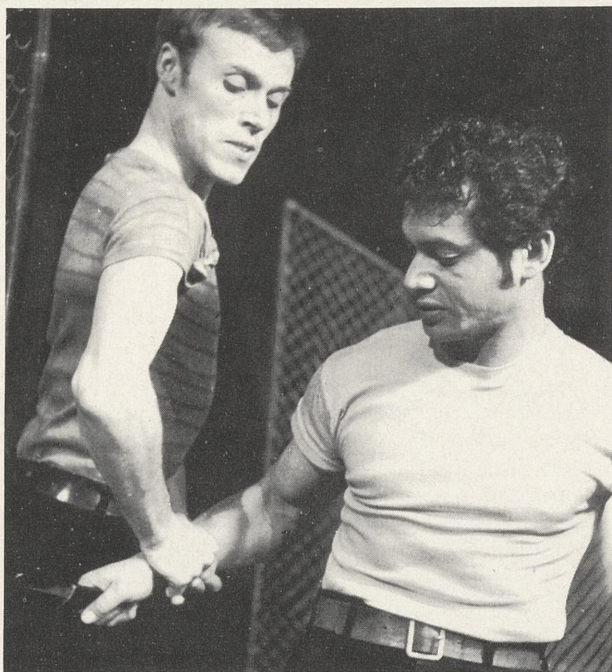
Komponisten bak musikken til «Zorba» har samarbeidd med tekstforfattaren Fred Ebb gjennom mange år. Av slike framifrå vokalistar som Barbra Streisand, Carol Channing, Chita Rivera, Liza Minelli, Juliet Prowse – for berre å nemne nokre få – er Kander blitt inspirert til ei rad melodiar som ofte har gått rett til topps på bestseljarlistene. Den mest kjende er kan hende «I don't care much», som er ein del av Barbra Streisand sitt faste repertoar. Som komponist for musicals har òg Kander hatt ei hand med i fleire oppsetjingar. M.a. skreiv han all musikken til den musikalske versjonen av Shaws «Ein kan aldri vite». Her heime er han velkjend som mannen bak «Cabaret», som hadde slik suksess så vel i Bergen som på Oslo Nye.

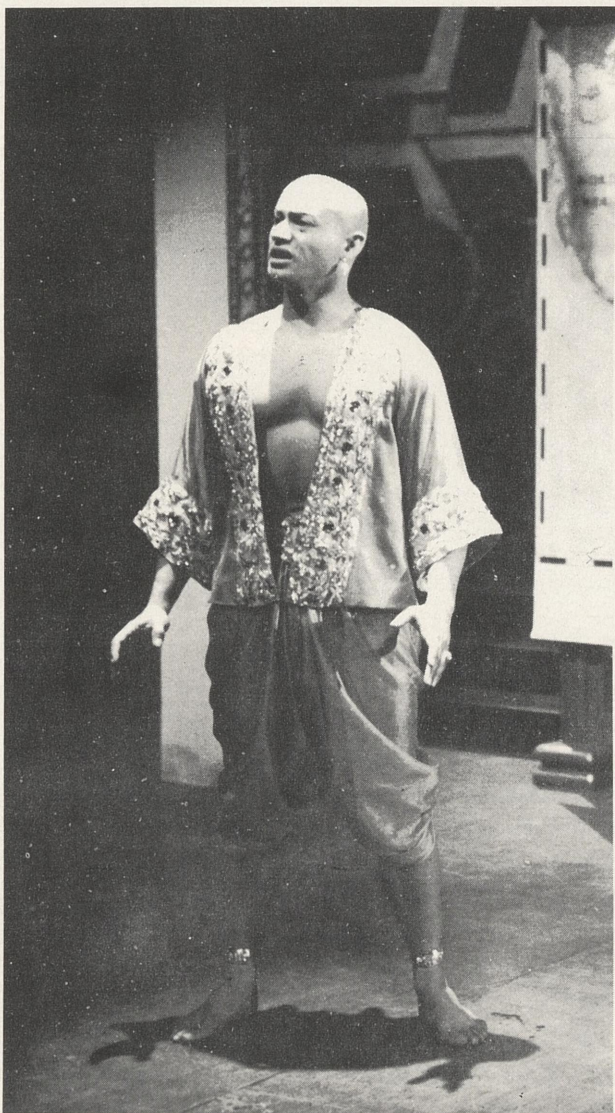
FRED EBB

Fred Ebb måtte tole ei rad med vonbrot før han fann fram til den forma som var den rette for nett hans talent. I John Kander fekk han ein komponist som kunne gi tekstene hans eit melodiest innhald. Saman har dei skrivne ei mengd songar av varierende innhald til bruk for nokre av dei fremste nattklubb-artistane i USA. Like eins har Ebb i fjernsynet funne eit medium som har ført namnet hans utover heile det amerikanske kontinentet. Og med to slike suksessar som «Cabaret» og «Zorba» bak seg, treng han ikkje lenger late seg tyngje av økonomiske sorger!

Kosmopolitt ved instruktørpulten

Frå «West Side Story» på Det Norske Teatret i 1965

Frå «The King and I» på Det Norske Teatret i 1966

Rikki Septimus er kosmopolitten i eigen person – fødd i Kimberley i Sør-Afrika, utdanna som dansar og skodespelar i London, busett i København og med Danmark, Norge, Sverige og Finland som arbeidsområde. Han er skodespelar, koreograf, instruktør og – sjølvsgagt – dansar; han spelar på engelsk, svensk, dansk – og sjølvsgagt – nynorsk.

Rikki Septimus var ein viktig faktor i den musicalfeberen som starta med «West Side Story» på Det Norske Teatret i 1965. Han var instruktør, koreograf og spela rolla som Bernardo i denne oppsetjinga. Same trippelbragden gjorde han om att i «The King and I» året etter, der han hadde rolla som Kongen av Siam. Så følgde «Vi to! Vi to!» med Lasse Kolstad og Sølvi Wang i 1969 – regi og koreografi: Rikki Septimus!

- Kva er ein musical?

- Ei teaterform i pakt med vår eiga tid. Musicalen gir rom for realistiske menneskeskildringar og fleire kunstnarlege uttrykksformer får sin plass innanfor musicalramma. Før rådde operetten grunnen, men musicalen svarar betre til vår tids smak. Musicalen som form er blitt langt meir alvorleg med tida, ikkje berre kongar og dronningar, prinsar og prinsesser, glitter og stas.

- Musicalen om Zorba er altså ikkje «berre underhaldning»?

- Det kjem sjølvsgagt an på kva for krav ein stiller til teatret. Men eg vil svare eit avgjort nei. «Zorba» er eit drama, eit poetisk og på mange vis filosofisk drama. Etter at eg hadde forma tankane mine om stoffet og visste kvar eg eigentleg ville med oppsetjinga, las eg romanen til Kazantzakis på nytt, eg hadde ikkje lese han på mange, mange år. Eg gret som eit barn. Boka er både vakker og tankevekkjande og har – liksom musicalversjonen – ein sær sars poetisk bærande idé: mennesket kan – og skal – opne opp for kjenslene sine og lære seg å bli fri. Eg er overtydd om at mennesket Zorba, hans evne og lyst til å leve livet, til å leve sterkt kvar augneblink, hans vitalitet og kjenslerikdom, har noko sær alvorleg å minne oss moderne menneske om. Vi kunne vel alle trenge til å late livsgleda strøyme noko friare.

- Gresk roman om fridom... har du politiske siktemål med denne oppsetjinga?

Frå «Vi to! Vi to!» på Det Norske Teatret i 1969

Rikki Septimus 1971

- Sjølv sagt ikkje! Det finst ikkje spor av politiske tendensar i min regi, like lite som det finst grunnlag for politiske tolkingar i sjølve teksten – korkje i romanen eller i musical-librettoen. Eg har vilja akseptuere allmennmenneskelege kvalitetar – kjensler, glede, livsappetitt. Eg har stutt sagt arbeid for å skape ei poetisk framsyning og har lagt vinn på å gi henne gresk atmosfære, mellom anna ved å trekkje trådane attende til det klassiske greske teatret. Eg har freista å gi framsyninga noko av det greske dramaet si form og har nytta kor og korførar i pakt med greske teatertradisjonar. Koret gjer at forteljinga om Zorba blir eit spel i spelet, og koret sin funksjon er å forklare kva skodespelarane tenkjer.

- Har same teknikken vore nytta ved tidlegare oppsetjingar av «Zorba» i andre land?

- Nei, eg er viss på at dette er første gongen. Eg ville gjere ein musical på ein annleis måte. Da eg las manuskriptet til «Zorba», fann eg raskt ut at ei «klassisk» oppsetjing ville tene tankane og planane mine med dette stykket aller best. Eg arbeidde i meir enn to månader med ei sceneløysing berre for å finne ut korleis amfiteatret, trappene og sceneskifta kunne gi ei framsyning med flyt, utan å skade den intime atmosfæren vi freister byggje opp kring kvart scenebiletet. Eg er glad for at Arne Walentin har halde på scenekonturen og den sceniske løysinga i den endelege dekorasjonsutforminga, og eg vonar vi saman har klart å skape harmoni mellom grunntankane i romanen og tankane bak denne framsyninga.

- Du har sjølv vore i Hellas?

- Ja, både i Hellas og på Kreta, like før eg tok til med prøvene. Eg studerte den greske folkedansen og fekk med meg ein god del atmosfæreintrykk som eg trur har kome til nytte. Det var viktig for meg å gjere denne framsyninga så ekte som mogleg. Dessutan fekk eg jo med meg attende ei vaskeekte gresk magedansarinne!

- Vanskeleg å halde eit så stort ensemble i taumane?

- Åja. Men eg har hatt eit fantastisk personleg og godt inspirerende samarbeid med menneske såvel på som bak scenen under arbeidet med denne oppsetjinga.

- Er du nøgd med «Zorba»?

- Publikum skal vere nøgd. Men – eg vonar dei vil kjenne att noko av sitt eige og at dei vil sjå dei menneskelege kvalitetane i spelet om grekaren Zorba.

Du sku' sett mes amirals,
min ungdoms belle romance,
frå England, Russland, Italie og France.

Du sku' sett mon tres joli
marineblå kvartett,
med fjørbuskhatt og blanke sko
og gull og epålett.

I kanonen var alt kula lagd i
då eg på kne i mitt rosa negligé
distraherte dei, comme ci:
kom, sa eg:

Snille, vesle amiral, niks bom-bom!
Snille, søte amiral, niks bom-bom!
Når mørkret fell i kveld
let eg deg inn på mitt rom,
men først må du meg lova:
niks bom-bom!

Sitronar av La France,
og fiol Italia,
og England lukta noko — gud veit kva!

Med Russland fylgde støtt ein tung
georgisk moskus-dâm.
Og lukta bar,
kor mørkt det var,
signal om kven som kom.

Så sat eg i mitt badekar
der dei sjampanje slo.
Når to meg skrubba, drakk dei andre to.
Slik leika vi
til øya mi
vart fri og det var fred.

Så når du minst
at Kreta finst,
så takke meg for det!

Det var eg som stagga flåten den gong.
Men har eg fått
ein medalje slått
av Kongen dykkar? Non!

„Chåsain Pirujet“

«I Irkutsk i Sibir lærte eg ein gong å kjenne ein gresk bakar, han arbeidde døgnet rundt. Han sleit som eit dyr, knadde deig om natta, laga brødet tidleg om morgonen og selde det om dagen. Han levde som ein asket, som eit vilt dyr. Han roa seg ikkje, han lo ikkje, han gifta seg ikkje og hadde ikkje barn, han hadde ikkje tid. Men av og til hende det at han brått vart lei av å bake og selje brød. Han stengde bakeriet og sette opp eit skilt på døra, der det stod med store bokstavar: CHÅSAIN PIRUJET, det tyder: INNEHAVAREN ER UTE OG FESTAR.

Han låste døra, stappa nøkkelen i lomma og gjekk ut for å slå seg laus. Han åt og drakk saman med vennene sine, han spøkte og dansa, han gjekk til kvinner, han ville ha fiolinmusikk. Slik kunne han halde på ein fjorten dagars tid. Sidan miste han lysta, han kjende seg tom og frigjord, gjekk heim og reiv ned skiltet og kasta seg på nytt inn i arbeidet. Like eins var det med meg. Eg vart plutseleg gripen av lyst til å byrje feste: eg skreiv romanar, «Fortel, Zorba, fortel», «Kristus krossfesta på nytt» og andre som eg skal skrive. Dei er mine festar. Eg har funne gamle, lausslepte venner, ordentlege galgenfuglar, og eg har funne gode menneske. Eg elsker dei, og vi har festa saman. Eg gløymer bakeriet mitt og brødet mitt, og eg skriv òg med store bokstavar på døra mi: CHÅSAIN PIRUJET og gjer det som fell meg inn. Eg ler og spøker, vev saman sanning og løgn, vekkjer til live kjære avlidne, lyfter forliste skip opp frå havsens djup, får fiolar til å spele. Alt dette for at eg òg skal få kaste loss, for at mine lepper òg skal få le, for at tanken min i ein augneblink berre skal vende ryggen til og sjå på livet på jorda med menneske og tre og som ein kåt fole om våren rulle rundt på jorda sitt grøne gras.»

Slik skreiv Nikos Kazantzakis til sin venn, forfattaren og kritikaren Pantelis Prevelakis, og dermed ville han forklare kvifor han kjende ein så sterk trong til å skrive romanen om Zorba, som hadde kome ut to år tidlegare. Kazantzakis var da over 60 år gammal og hadde alt lenge vore ein vidkjend skald, forfattar, dramatkar, filosof og omsetjar. Alt i 1923 hadde han gitt ut ei lita bok i Tyskland, «Salvatores Dei» eller «Askese»: denne boka utgjer etter mange si meining grunnvollen for og det inste i heile den litterære livsinnsatsen hans. «Ei øy, Kreta, og ei bok, «Salvatores Dei» utgjer grunnlaget for heile livsverket hans, kva for form det enn har og kva for tid det enn tilhøyrer,» seier litteraturkritikaren P. Charis. Sjølv uttrykte Kazantzakis tanken bak denne boka såleis: «...ei bok om mysikk, der eg skisserer på kva for vis sjela formår å stige høgare og høgare til den når den høgaste kontakten... Kor lenge skal eg halde fram med å søkje? Eller er nett det å søkje mitt mål? ... Er Gud sin gange såleis, søkjande? Er kan hende sjølve dette å søkje alle tings mål?» Og søkte gjorde han, søkte og skreiv. I om lag fjorten år arbeidde han med eit veldig epos, sin eigen Odyssee på 33 333 vers, kalla den kvite rasen sitt lengste dikt. Den homeriske Odyssevs søkte sitt Ithaka, Kazantzakis' Odyssevs søkjer Guds vesen. «Eg kjempar, eg ser framover som Odyssevs utan å vite om eg nokon gong kastar anker ved Ithaka. Eller er det sjølve reisa som er Ithaka?»

Kva Kazantzakis enn skriv, er det alltid grekarar han skriv om, eller rettare sagt, kretarar. Kreta er alltid nærverande og levande i alt han skriv. Zorba tenkte seg paradiset såleis: «Om kvart menneske fekk velje sitt paradisi i himmelen etter sin eigen smak — slik burde det vere, for det er det paradiset tyder! — skulle eg seie til Gud: «Min Gud, eg vil at mitt paradisi skal vere eit Kreta av blommar og flagg, at den varer evig, den augneblinken da kong Georg sette foten på Kreta. Noko anna vil eg ikkje!»»

Da Kazantzakis kom til Kreta i 1945 og såg landet sitt herja av tyskarane, skreiv han: «Kretarane finn lik alle tapre sjeler frelse i den ytste fortviling. Eg veit ikkje om det i heile verda finst ein stad der bøndene ser så opphøgt på smerta, offeret, sin personlege katastrofe. Men på Kreta finst det òg noko anna og meir... Det finst ein eld, la oss kalla den sjel, noko som er høgare enn livet, enn døden, noko som ikkje er til å skildre. Der finst byrgskap, trass, mot, noko vaklevorent, og dessutan noko anna, utseieleg, noko som får deg til å gle deg over å vere menneske.»

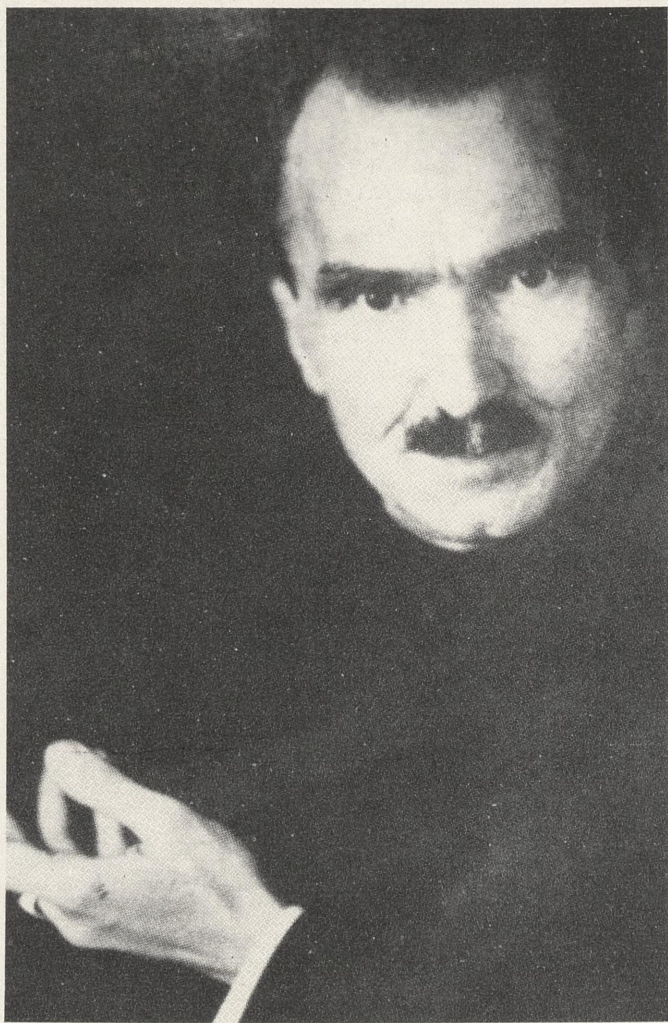

Frå sitt kretiske opphav henta Kazantzakis ein indre styrke: «Ein gammal rebell-kaptein, Polymantilas heitte han, brukte kome og helse på min pappa i blant. Han fekk kaffe og ei vasspipe. Dei yngre flokka seg ikring han. Han snuste og fortalde. Eg stod ved sida hans og lytta: krig, stormingar, massakrar . . . Innanfor augo mine lyfte Kreta sine fjell seg, lufta fyltes av dunder, dei kristne skaut, tyrkarane skaut, augo mine vart blenda av dei sølvdekte pistolane. Det var Kreta og tyrkarane som møttest i ein stormfull kollisjon. «Fridom» ropa den eine, «død» svara den andre, og hjernen min drukna i blod. Ein dag vende kapteinen seg mot meg, kneip augo saman som ville han vurdere meg og sa: «Ramnen avlar ikkje duver, skjønar du, gutt?» – «Nei, kaptein,» svara eg. – «Tapper er far din, tapper kjem du sjølv til å bli, enten du vil eller ikkje. Enten du vil eller ikkje!»

Her tala Kreta or den gamle kapteinen sin munn. Den gongen fatta eg ikkje tyngda i orda hans. Langt seinare kjende eg at eg åtte ei kraft som ikkje var mi, ei kraft mektigare enn eg, og at denne krafta hadde herredømmet over meg. Mange gonger har eg vore nær ved å falle, men krafta let meg ikkje falle. Den var Kreta.»

I «Rapport til El Greco» tenkjer Kazantzakis seg at han avlegg rapport om livet sitt framfor sin store landsmann, lik ein soldat som rapporterer for sin general. Livet hans, seier han, har vore ein rastlaus kamp for ein stor idé som skulle gi livet og døden ny meining og vere til trøst for menneska. Han har utnytta kvart sekund til å lese, reise, trengje inn i problema, skrive. Han har levd som den greske bakaren i Irkutsk. Kvile, det var å skrive romanar som den om Zorba, den som ligg til grunn for denne musicalen. Kven er Zorba, denne dyrisk vitale grekaren? Er han forfattaren sitt alter ego? Eg trur ikkje det, eg trur han er det intellektuelle mennesket sin draum om eit levande menneske, ein som gir seg sjølv i venleik, harme, sorg, dans, kjærleik, kort sagt eit menneske som lever sterkt i kvar augneblink, sterkt og kan hende omsynsløst iblant i dionysisk nihilisme, men som òg med ein latter og ein dans kan trasse livet når det slår. «Eg var glad for at han var sterk og kunne avsky menneska og samstundes ha slik lyst til å leve og kjempe saman med dei.» Denne livslysta er søster til lidinga.

Kazantzakis døydde i 1957. Grava si fekk han på Kreta sin kyst, der den vender seg mot det egeiske havet. Han hadde ønskt å vere ein falk som fekk svinge seg fritt over denne øya med sine mange plager, denne øya som Gud hadde gløymt. Sjølv skulle eg gjerne sjå han tre fram for skodespelarar og publikum og på sitt blyge vis seie fram sitt ønske om å gi dei evna til å ta imot livsgleda i ord og musikk: «Oppgåva til mennesket er å skape glede av materien, seier Zorba.»

LIVET

Liv er det du gjer
med' du biar di tid.
Liv er det som glid
forbi.

Liv er der du bur
med' du ventar din båt.
Staden for din lått,
din gråt.

Drøyme om rubinar,
aldri finne fred,
mulle dine bøner,
tigge på ditt kne,
sikle etter kjøtet
ein annan krør seg med.
Og det er alt eit liv
kan gje.

Livet er å stå
til du brått sig i kne.
Liv er berre det, mister,
det og inkje meir enn det.

Liv er at du brenn
til med eitt du er kald.
Livet det er flog og fall.

Naken i ein snøstorm
etter livd å fly,
røyne korleis tårer
alltid fell på ny,
sjå at jamvel roser
nærer seg av dy.
Og det er alt eit liv
kan by!

FRYVIL-VENG

Eg kan minnast ein morgon
at eg såg ein kokong på eit tre under lid.
Eg kan minnast eg undrast
at ein fange der inne,
eit fryvil-barn . . . venta å bli fri!

Eg var ung og utolug
så eg vermde kokongen med pust frå min munn.
Og då bivra min fryvil
og kom krypande fram
som eit underverk . . . skapt i same stund!

Men då såg eg i angest
at den spede små vengen var skrukken og stiv.
Før han enno var ferdig,
ha' eg gjeve han liv.
Ja, med vald mot naturen
ha' eg gjeve han liv!
For naturen må fylgje sin fastlagde veg.
Han var dømd til å døy,
han var dømd
ikkj' av Gud, men av meg . . .

Kvar og ein har sin time,
og eg ventar på min då til sist eg blir fri.
Men eg må ikkje tvingast
gjev meg tid, som eg treng,
lik ein fryvil-ving . . .

FRYVIL — (sommarfugl) — østlandsord, brukt av mellom
andre Olaf Bull og Aksel Sandemose.

FØRSTE AKT:

1. Amfiteatret
2. Kafé i Pireus
3. Ein bygde-kafé, ved torget
4. Hagen til Hortense
5. Soveromet til Hortense
6. Gruveinngangen
7. Hagen til Hortense
8. Khania
9. Romet til enkja

SONG- OG DANSENUMMER:

LIVET – Leiaren og ensemblet
FOR FYRSTE GONG – Zorba
ALLER ØVST I EI KNEIK – Leiaren og ensemblet
NIKS BOM-BOM – Hortense, Zorba, Niko og admiralane
VIVE LA DIFFERENCE – Leiaren og ensemblet
FRYVIL-VENG – Niko, Enkja, Leiaren
FARVEL, CANAVARO – Zorba og Hortense
KHANIA – Magedansarinna, Zorba, Leiaren og ensemblet
BESTEFAR – Zorba, Leiaren og ensemblet
ZORBAS DANS – Zorba
BERRE DU – Hortense
ALLER ØVST I EI KNEIK – Leiaren og ensemblet
BERRE DU (reprise)

ANDRE AKT:

10. På torget
11. Hagen til Hortense
12. Ein veg
13. Torget
14. Gruveinngangen
15. Soveromet til Hortense
16. Ein veg
17. Amfiteatret

SONG- OG DANSENUMMER:

BJØLLEDANSEN – Danseensemblet
YASSOO – Niko, Hortense, Zorba, Leiaren og ensemblet
KVIFOR SÅ STUM – Enkja, Niko og Leiaren
GRUVEDANSEN – Zorba, dansarar og ensemblet
KIRA KI KI KI – Leiaren og ensemblet
ZORBAS DANS – Zorba og Niko
EG ER FRI – Zorba
LIVET – Leiaren og ensemblet

ZOL

PERSONANE:

Zorba	LASSE KOLSTAD
Hortense	EVY TIBELL
Niko	BJØRN SKAGESTAD
Leiaren	KARI RASMUSSEN
Enkja	SIDSEL RYEN
Manolakos	TORGEIR FONNLID
Mavrodoni	ØYVIND ØYEN
Mimiko	ØIVIND BLUNCK
Pavli	SVERRE TØNSETH
Lensmannen	DAG SANDVIK
Presten	FRODE BIRKELAND
Gamal mann	ROLF SAND
Katapolis	LEIF SØRENSEN
Georgi	DAG SANDVIK
Konstandi	MAGNE LINDHOLM
Fivos	KNUT THOMASSEN
Athena	KJERSTI ALVEBERG
Despo	MAIN KRISTOFFERSEN
Sofia	ANN MARIE NØDDELUND
Efterpi	STONE RINGEN
Marina	BIRGITTA LINAAE
Magedansarinna	KJERSTI ALVEBERG
Chyrsto	LEIF BJØRNESETH
Zacharias	ARIL MARTINSEN
Kaféverten, 2. scene	KJELL STEEN
Kaféverten, 3. scene	MAGNE LINDHOLM
Alexis	ROLF DALENG
Panayottis	RUNAR BORGE
Kuriakos	JON BERLE
Meropi	BJØRG WIEGELS
Aliki	KAJA KORSVOLD
Irini	SISSEL RAMBERG PETERSEN
Vasilis	SVENN BERGLUND
Gregori	KJELL STEEN
Admiralane	{ DAG SANDVIK
	{ FRODE BIRKELAND
	{ MAGNE LINDHOLM
Tasso	KJERSTI ALVEBERG
Eleni	INGER WROLDSEN
Maria	KARI HELENE SELSTRØM
Afrodita	ODA SCHJØLL

EIN

RBA

musical av JOSEPH STEIN
etter Nikos Kazantzakis' roman
Musikk: JOHN KANDER
Songtekstar: FRED EBB
Omsett av HARTVIG KIRAN

REGI OG KOREOGRAFI: RIKKI SEPTIMUS

scenografi: ARNE VALENTIN
kostyme: ADA SKOLMEN
musikalsk leiing: EGIL MONN-IVERSEN

Røystebruk og replikkarbeid: VIRAN WALLSTRØM
musikalsk innstudering: TOR HULTIN
regiassistent: ROLF SAND
koreografiassistent: MAIN KRISTOFFERSEN
alt. kapellmeistrar: FRODE THINGNÆS/
ARNE MONN-IVERSEN
repetitør: PER BRUUN LIE

inspisientar: REIDAR JAMVOLD/
EGIL ROLLAND
parykkar: DORO WALSTAD
rekvisitørar: IRMELIN WISTER/
SIMEN REVOLD
sufflør: ARNA HAMMERSMARK
scenemeistrar: ANKER WAHLSTRØM/
JOSEF VALKO
lys: KÅRE THOMASSEN

I ORKESTRET:

STRYKARAR: Arne Monn-Iversen, Harald Skogrand, Jan Ulf Jacobsen, Sissel M. Barth (fiolin), Geoffrey Gotch, Hans Brynjulfsson (bratsj), Normann Beijer, Anne Marie Heyerdahl Sigvardsen (cello), Sture Janson (bass). TREBLÅSARAR: Karl Thorleif Enge (fløyte), Brynjar Hoff/Bjarne Lian (obo), Harald Bergersen/Rolf Nøddelund (klarinet), Eigil Wekre/Egil Staal (fagott). HORN: Odd Uilleberg. TROMPETAR: Christian Beck, Bernt Steen, Arve Seth, Finn Eriksen. TROMBONAR: Frode Thingnæs, Kjell Haugen, Erling Wicklund. CEMBALO: Einar Iversen. TREKK SPEL: Johan Svendsen. BOUZOUKI: Svein Johann Ose, Tor Hauge. SLAGVERK: Svein Christiansen.

PAUSE

KVIFOR SÅ STUM

Kvifor så stum?
Kvifor så ordlaus?
Kvifor stå berre
tagal og skjelve?
Kvifor så stum?
Kvifor slik angest?
Kvifor så svarlaus
kva han enn spør meg?
Kvifor så stum?
Kvi skal eg vente,
aldri få sagt det,
sagt kva eg kjenner?
Når vi er saman,
kvifor så ordlaus?
Kvifor så stum?

Nikos Kazantzakis om Zorba

Dei største velgjerarane i livet mitt har vore reiser og draumar. Men dersom eg skulle peike ut kva for menneske som har etterlate spora sine djupast i sjela mi, ville eg kan hende peike ut Homer, Buddha, Nietzsche, Bergson og Zorba. Den første var for meg det fredfulle, briljant lysande auga, som lik solas lysskive lyste opp heile universet med sin frelsande glans; Buddha, det botnlause kolsvarte auga som verda drukna seg i og vart frelst ved. Bergson gjorde meg fri frå ymse uløyste filosofiske problem som hadde pint meg i min tidlege ungdom; Nietzsche gav meg nye piner og lærte meg korleis eg skulle gjere uhell, beiskleik og uvisse om til byrgskap; Zorba lærte meg å elske livet og ikkje frykte døden.

Om det i mi levetid hadde vore spørsmål om å velje ein åndeleg førar, ein guru som hinduane seier, ein far som munkane på Athos seier, ville eg visseleg ha valt Zorba. For han hadde nett det ein penneknekt treng for å kunne bli frelst: det urblikket som tar si næring lik ei pil frå det høge; det skapande naturlege som fornya seg kvar morgon og som heile tida gjorde han i stand til å sjå alle ting som om han såg dei for første gong; å gi dei evige, kvardagslege elementa luft, hav, eld, kvinne og brød attende sin jomfruelege reinleik, den støe hand, det livfulle hjarte, det djerve mot til å terge si eiga sjel, som om han hadde ei kraft mektigare enn sjela inne i seg; endeleg, den ville boblande latteren frå ei djup djup kjelde, djupare enn mennesket sitt hjartelag, ein latter som i kritiske augneblinkar spruta forsonande frå Zorbas aldrande bryst, spruta og var i stand til å rive ned (faktisk reiv ned) alle barrierane – moral, religion, fedreland – som den stakkarslege reddharen, mennesket, hadde reist rundt seg for å kunne humpe med full tryggleik gjennom sitt elendige glimt av eit liv.

Når eg tenkjer på den næring bøker og lærarar gav meg i så mange år for å tilfredsstille ei utsvelta sjel, og på den solide, løveaktige hjernen Zorba fora meg med i berre nokre få månader, finn eg det vanskeleg å halde ut min beiskleik og min harme. Korleis kan eg unngå å bli oppglødd i hjartet når eg hugsar orda han tala til meg, dansane han dansa for meg, santiren han spela for meg på den stranda på Kreta, der vi i seks månader saman med eit lass arbeidarar grov og grov, liksom for å finne brunkol? Vi visste begge like godt at dette praktiske målet berre skulle leie verda sine auge på villspor. Vi venta ivrig på at sola skulle gå ned, arbeidarane halde opp med arbeidet, slik at vi to kunne spreie middagen vår ut på stranda, ete vårt herlege bondemåltid, drikke vår skarpe landsbyvin, og ta til å snakke.

Eg opna sjeldan munnen min. Kva kunne ein «intellektuell» seie til eit udyr? Eg lytta medan han fortalde om landsbyen sin oppmed Olympen, om snø, ulvar, komitadjiar, Sankta Sofia, brunkol, kvinner, Gud, patriotisme, døden – og når orda byrja snøre seg i hop for han og han kjende

seg kvalt, sprang han på føtene og byrja danse på dei grove strandsteinane. Mager, livleg, med ein høg, rak kropp og små runde augo som ein fugl, dansa han med hovudet på skakke, og kvein og stampa sine store føter i strandkanten, slik at sjøvatten skvatt i ansiktet mitt.

Dersom eg hadde lytta til stemma hans – ikkje stemma hans, skriket hans – ville livet mitt fått verdi. Eg ville ha røynt i blod, kjøt og bein det eg nå grunnar på lik ein hasjisj-røykar og set ut i livet med papir og blekk. Men eg torde ikkje. Eg såg Zorba danse og humre midt på natta, hørde han kalle på meg for at eg i min tur skulle hoppe opp frå varsemnda og vanen sin hyggelege tilfluktsstad og dra av garde saman med han på lange reiser, reiser ein ikkje kunne vende attende frå, – og der sat eg, urørleg og skjelvande.

Eg har skamma meg mange gonger i mitt liv fordi eg tok sjela mi i ikkje å torde det makelaus galenskap – livet sin essens – kalla meg til å gjere. Men eg kjende meg aldri så skamfull over sjela mi som eg gjorde framfor Zorba.

Brunkoltaket gjekk til helvete. Leande, leikande, pratande gjorde Zorba og eg alt vi kunne for å nå katastrofen. Vi grov ikkje for å finne brunkol; det var eit påskot for å narre dei naive og var-

Alexis Zorba 1920

same — «for å halde dei frå å setje oss under ein krosseld av sitronskall,» som Zorba alltid sa og byrja le. «Når det gjeld oss, sjef» (han brukte kalla meg sjef og le), «vi har andre mål, store mål.» «Kva for mål, Zorba?» spurde eg. «Det synest som om vi grev for å sjå kva slag djevlar vi har inni oss.»

På kort tid slukte vi det min stakkars kjære onkel hadde gitt meg for (eigentleg) å opne eit kontor. Vi sende arbeidarane heim, steikte eit lam, fylte ei lita krukke med vin, spreidde måltidet vårt ut ved kanten av vatnet, der steinbrotet låg, og byrja ete og drikke. Zorba tok fram santiren sin. Han strekte sin aldrande strupe og byrja på ein amané. Vi åt og drakk. Eg kan ikkje hugse å ha vore i så godt humør. «Gud tilgi dei kjære avlidne!» skreik vi. «Gud tilgi det avlidne gruvetiltaket — og lenge leve oss sjølve! Til helvete med brunkoll!»

Vi skilde lag ved morgongry. Eg sette kurs for papir og blekk att, uboteleg såra av den blodige pila vi kallar ånd, av di vi ikkje veit kva vi elles skal kalla henne; han drog nordover og landa i Serbia, nær Skopje, ved eit fjell der han visstnok fann ei rik magnesitt-åre, snurra ymse nabobar rundt veslefingeren, kjøpte verkty, rekrutterte arbeidarar og byrja opne gangar i jorda att. Han sprengde vekk kampesteinar, konstruerte vegar,

fann vatn, bygde eit hus, og, som den saftige gamle mannen han var, gifta han seg med ei vakker, munter enkje med namnet Ljuba, og fekk eit barn med henne.

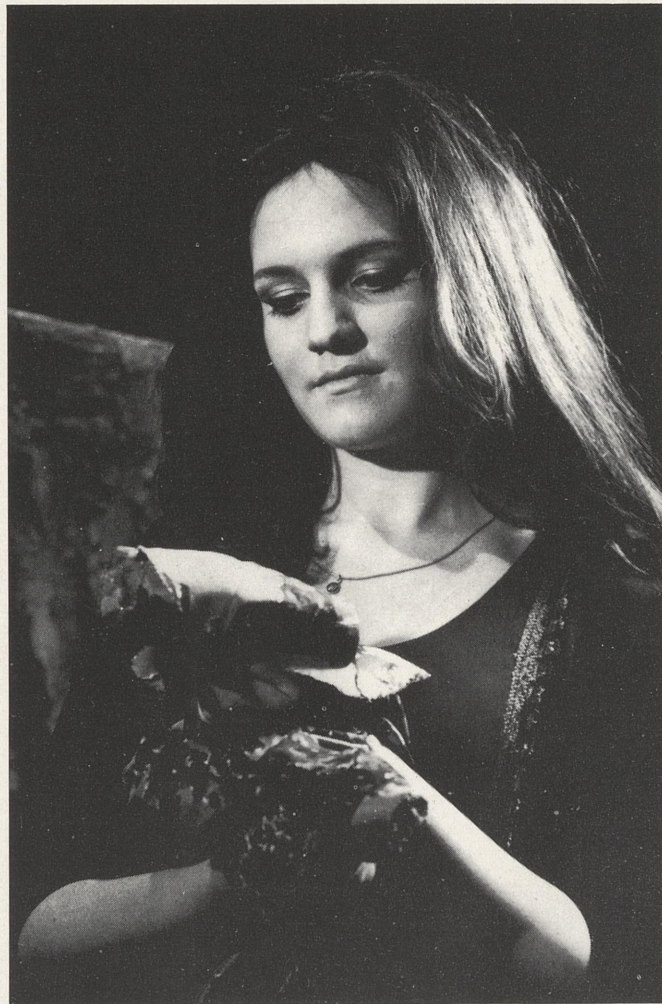
Så ein dag fekk eg eit telegram: «Funne vakraste grøne stein. Kom med ein gong. Zorba.» Det var på den tida den første brumminga frå den andre verdskrigen kunne høyrast, stormen hadde alt byrja sitt åtak på vår verd. Millionar menneske skalv da dei såg den komande svolten, slaktinga, galenskapen. Alle djevlane i mennesket var vakne og tørsta etter blod.

Det var i dei giftige dagane eg fekk Zorbas telegram. Først vart eg sint. Verda gjekk under; ære, mennesket si sjel, livet sjølv, var i fare, og her av alle ting var eit telegram som ba meg reise av stad, tusenvis av mil, for å sjå ein vakker grøn stein! Forbanna vere venleik! sa eg. Venleiken er hjartelaus og bryr seg ikkje om mennesket si smerte.

Men plutseleg kjende eg meg redd. Sinnet mitt hadde alt løyst seg opp; nå hadde eg ei forferdelig kjensle av at dette umenneskelege skriket til Zorba svara til eit anna umenneskeleg skrik inne i mitt eige vesen. Ein vill rovfugl inne i meg slo med vengjene og ønskte å lette. Men eg drog ikkje; nok ein gong torde eg ikkje. Eg drog ikkje

Tone Ringen i rolla som Leiaren

Ann Marie Nøddelund i rolla som Enkja

av stad for å gjere denne reisa, følgde ikkje det guddommeleg brutale indre skriket, utførte ikkje ei djerv, meiningslaus handling. Eg følgde den kalde menneskelege fornufta si stemme, eg tok fram pennen min og skreiv til Zorba, forklara for han . . .

Han svara meg: «Tilgi meg at eg seier det, sjef, men du er berre ein snuskete penne-kremmar. Her hadde du ditt livs sjanse til å sjå ein vakker grøn stein, og du såg han ikkje. Ved Gud, av og til når eg ikkje har noko betre å gjere, set eg meg ned og spør meg sjølv: finst der eit helvete? Men i går da eg fekk brevet ditt, sa eg: det finst visseleg eit helvete for visse snuskete penne-kremmarar!»

Åra gjekk, lange forferdelege år da tidene aksele-
rerte og syntest å bli galne, år da dei geografiske
grensene dansa og nasjonane utvida seg og trek-
te seg saman lik trekkspele. Zorba og eg miste
kvarandre i stormen. Berre nå og da fekk eg eit
stutt kort frå han, frå Serbia: «Eg er framleis i
live. Det er djevlesk kaldt her, så eg måtte gifte
meg. Snu kortet og sjå på det vesle fjeset hen-
nar. Litt av eit stykke, kva? Magen hennar er litt
oppblåsen, fordi ho alt er i ferd med å få ein liten
Zorbadhaki klar til meg. Namnet hennar er Ljuba.
Frakken eg ber med reveskinnskragen er ein del
av kona mi si medgift. Det er eit merkeleg folke-
slag; ho gav meg òg ei sugge med sju grisungar!
Kjærlege kyss, Alexis Zorba, ex-enkjemann!»

Ein annan gong sende han meg ei brodert monte-
negrisk lue frå Serbia. Den hadde ei sølvklokke
på pongpongen. «Ber den, sjef,» skreiv han til
meg, «når du skriv på det sølet du skriv. Eg ber
den same lua når eg arbeider. Folk ler. «Er du
galen, Zorba?» spør dei. «Kvifor ber du den
bjølla?» Men eg klukkar og nektar svara dei. Vi
to, sjef, vi veit kvifor vi ber bjølla.»

I mellomtida hadde eg nok ein gong bunde meg
til papir og blekk. Eg var blitt kjend med Zorba
for seint. Eg hadde kome til eit punkt der eg
ikkje lenger kunna bli frelst, eg hadde utarta til
ein uboteleg snuskete penne-kremmar.

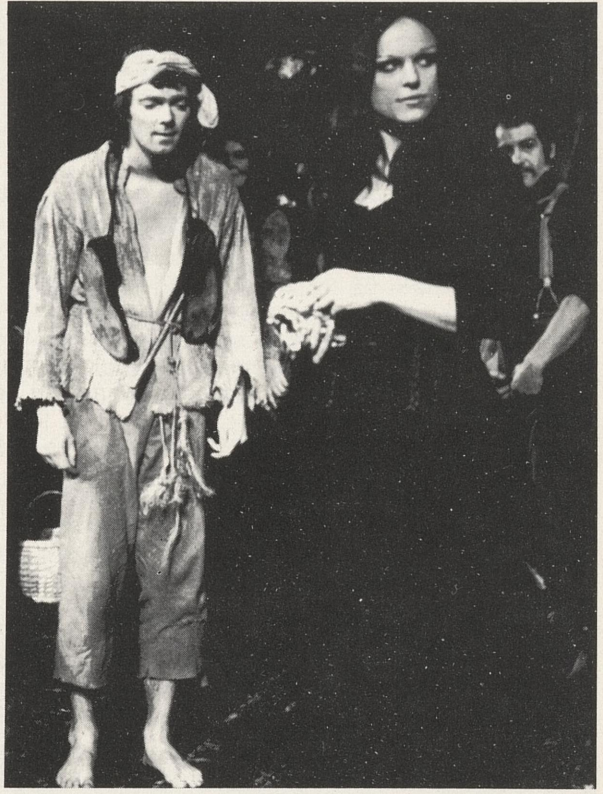
— — —

Eit brev med sørgeband på konvolutten venta på
meg heime. Det bar eit serbisk frimerke; eg for-
stod. Eg heldt det i mi skjelvande hand. Kvifor
skulle eg opne det? Eg hadde gissa den bite
tidend med ein gong. «Han er død, han er død,»
mumla eg, og verda vart mørk.

Ei lang stund såg eg ut av vindauga på natta som
fall på. Pottene på gardsplassen måtte ha blitt
vatna den kvelden; jorda anga. Kveldsstjerna
hengde seg frå dei tornete greinene på akasiaen
som ein doggdråpe. Kvelden var vakker; livet
tyktest meg svært søtt. Ein augneblink gløynde
eg det sorgtunge brevet eg heldt i handa.

Med eitt skjøna eg at ved å drukne meg i ven-
leiken i verda hadde eg freista gløyme døden.
Eg kjende meg skamfull og reiv opp konvolutten

med ei brå rørsle. Først dansa bokstavane, men så slo dei seg litt etter kvart til ro, dei vart heilt urørlege, og eg vart i stand til å lese:

«Eg er landsbylæraren. Eg skriv for å underrette deg om den triste tidend at Alexis Zorba, som dreiv ei magnesitt- gruve her, gjekk bort sist søndag klokka seks om kvelden. Han sende bod på meg under dødskampen og sa: «Kom hit, lærar. Eg har ein viss venn i Hellas. Når eg døyr, skriv til han at eg er død og at eg var ved mine fulle fem heilt til slutt, med alle mine åndsevner hos meg, og tenkte på han. Og at same kva eg gjorde, angrar eg ikkje. Sei han at eg vonar han har det bra, og at det er på høg tid han putta litt fornuft inn i hovudet... Og dersom ein eller annan prest kjem for å ta skriftemålet mitt og gi nattverd, sei han skal karre seg unna, og må han gi meg si forbanning. Eg gjorde både dette og hint i mitt liv, og likevel gjorde eg svært lite. Menn som eg skulle leve i tusen år. God natt!»»

Eg lét att augo og kjende tårene rulle sakte og varmt nedetter kinna mine. «Han er død, død, død...» mumla eg. «Zorba er borte, borte for alltid. Latteren er død, songen skoren av, santiren broten, dansen på strandsteinane har stoppa, den umettelege munnen som stadig spurde med slik uboteleg tørst er fyllt med leire nå, aldri vil det finnast ei ømmare og meir fullærd hand til å kjærteikne steinar, sjøen, brød, kvinner...»

Eg vart riven med, ikkje av sorg, men av harme. «Urettvist! Urettvist!» skreik eg. «Slike sjeler skulle ikkje døy. Vil jord, vatn, eld og tilfellet nokon gong kunne forme ein ny Zorba?»

Jamvel om eg hadde vore utan nytt frå han i mange månader, hadde eg ikkje vore uroleg. Det var som om eg trudde han var udøyeleg. Eg sa til meg sjølv, korleis kan Charon tvinge slik ein slu motstandar til å bite i støvet? Vil han ikkje i siste augneblinken finne ein latter, ein dans, ein manøver som får Charon til å snuble, og såleis slippe unna han?

Eg var ikkje i stand til å late att augo heile den natta. Minna skunda seg av stad, det eine til skreiv på det andre, for å stige opp i mitt sinn ivrige og andpustne som om dei ønskte å samle Zorba opp frå bakken og frå lufta for å hindre han i å løyse seg opp. Jamvel dei ringaste hendingar forbundne med han skein klåre, skiftande og dyrebare i minnet mitt, lik fargerik fisk i eit gjennomskinleg sommarhav. Inne i meg hadde ikkje noko av hans døydd. Det syntes som om kva Zorba enn hadde rørt ved, var blitt udøyeleg.

Heile natta lang tenkte eg. Kva kan eg gjere, kva kan eg gjere for å mane bort døden, hans død?

Fall-lemmen til mitt djupaste liv opna seg og sinte minne sprang fram, dei dytta kvarandre i iveren etter å omkranse hjartet mitt. Leppene arbeidde, dei kalla på meg for at eg skulle samle Zorba opp frå jorda, sjøen, lufta, og føre han attende til

livet. Var ikkje dette hjartet si plikt? Skapte ikke Gud hjartet for nett dette føremålet; for å vekkje opp våre kjære, føre dei attende til livet?

Vekk han opp att!

Det menneskelege hjartet er visseleg ei djup, stengd, blodfylt hule. Når ho opnar seg, spring dei tørstande, utrøystande skuggane vi har elska fram for å drikke og livne til att; dei står stadig tettare ikring oss, formørkar lufta. Kvifor spring dei for å drikke hjartebloodet vårt? Fordi dei skjønner at inga anna form for oppstode eksisterer. På denne dagen sprang Zorba føre alle saman med sine lange steg, han dytta dei andre skuggane til sides, fordi han visste at av alle dei eg har elska i livet, elska eg han høgast.

Da morgonen kom, hadde eg tatt mi avgjerd. Eg kjende meg plutselig roleg, som om oppstoda alt hadde tatt til inni meg, som om hjartet mitt var ei Magdalena som skunda seg til grava og vekte til liv.

Eg hadde blitt i senga lenger enn vanleg. Den muntre vårsola kom inn i rommet mitt og lyste på det kjære bas-relieffet over senga mi. Far min hadde funne dette relieffet på eit eller anna vis

og hadde hengt det over hovudet mitt medan eg ennå var barn. Eg trur ikkje på tilfellet; eg trur på lagnaden. Dette bas-relieffet openberra på forunderleg enkelt vis mitt livs løyndom, kanhende løyndomen i Zorbas liv òg. Det var ein kopi av ein gammal gravstein. Ein naken krigar, som ikkje har gitt frå seg hjelmen sin, ikkje ein gong i døden, knelar på det høgre kneet sitt og held seg til brystet med begge handflatene, medan eit roleg smil dirrar rundt den atlatne munnen. Den grasiøse rørsla i den mektige kroppen er slik at du ikkje kan seie om dette er ein dans eller døden. Eller er det ein dans og døden på same tid?

Jamvel om det er døden, skal vi gjere det om til ein dans, sa eg til meg sjølv, oppmuntra av den glade sola som fall på krigaren og gav han liv. Du og eg, hjartet mitt, la oss gi han blodet vårt slik at han kan førast attende til livet, la oss gjere alt vi kan for at denne uvanlege storetaren, stordrikkaren, arbeidshesten, kvinnejegaren og vagabonden kan leve ei stund til – denne dansaren og krigaren, den mest vidfemnande sjel, sikraste kropp, det friaste skrik eg nokon gong i mitt liv har kjent.

Frå kapitlet om Zorba i Nikos Kazantzakis' sjølvbiografiske roman «Rapport til El Greco».

Vår svenske gjest

EVY TIBELL

spela Madame Hortense på Stora Teatern i Göteborg i 1970 i Herman Ahlsells iscenesetjing. Ho er utdanna ved Den musik-dramatiske skolen i København, seinare Musikk-konservatoriet i Leipzig og Operaskolan i Stockholm.

Har vore regiassistent for mange gjesteinstruktørar i Göteborg, mellom andre Joseph Witt, Alexander Pichler og Fritz Fischer. Underviser nå ved Statens Scenskola i Göteborg og har deltatt i regiseminar i Vasa i Finland, ved Komische Oper i Øst-Berlin og i Leipzig og Budapest.

... Min pappa kom på affärsresa till Trondheim, och där spelade min mamma rollen som Prinsen av Mantua i en välgörenhetsföreställning för amatörer. Pappa kom in i salongen och blev vid första ögonkastet vansinnigt förälskad i Prinsen av Mantua! – Så Offenbachs «Frihetsbröderna» har skuld i att jag är halvt norsk.

... Men du glöymde ikkje Norge heilt, jamvel om du voks opp i Malmø?

... Å nei, slett ikkje, eg har jo både familie og venner her. Dessutan har eg jo gjesta i Norge, mellom anna på Oslo Nye med «Sommar i Tyrol» og «Can-Can» og i Trondheim med «Oklahoma!» Norge er nå liksom mitt heimland nummer to, det.

... Det går gjetord om alle dei store rollene du har spela og sunge ...

... Eg debuterte i «Nitouche» mot Max Hansen på Vasateatern i Stockholm og sidan har eg fått med meg det meste, frå «Annie Get Your Gun» til «Tosca», frå «Den glade enkje» til «Kiss Me Kate», frå «Tiggardstudenten» til «Bess», «Figaros bryllaup», «Siste valsen» – og mykje, mykje meir. Men nå er det slutt. Eg ville freiste noko anna og stortrivst nå som lærarinne på Den musikk-dramatiske lina på Statens Scenskola i Göteborg.

... Like fullt lét du deg lokke attende til scenen og gav deg i kast med Bobolina?

... Eg fuskar litt som amatørjournalist på si' og skulle intervju teatersjefen på Stora Teatern. «Du skal ta ei rolle,» sa han. «Nei, eg skal ha eit intervju,» sa eg. «Du skal ta ei rolle,» sa han. Resultatet vart både intervju og rolla som Bobolina.

... Stor skilnad på Bobolina i Göteborg og Oslo?

... Situasjonen er ein heilt annan – så er Bobolina òg litt annleis. Jamvel om eg har bore med meg mennesket Bobolina frå Göteborg, har eg sjølv sagt forma henne ut på eit anna vis med ein annan regissør og andre motspelarar, funne nye sider ved henne kanskje. Hovudsaka er vel å prøve å underordne seg stykket.

... Korleis ser du på musicalen som teaterform?

... Eg trur nok musicalen har hjelpt til å skjerpe krava om at det må vere vanlege, levande menneske av kjøt og blod på scenen – jamvel om det blir sunge! Det er heldigvis ikkje lenger nok med 3 vanlege operagestar – om ein er aldri så treffsikker på sin høge C. Musicalforma får få sin brorpart av denne æra, saman med TV-apparatet, sjølv sagt. På same vis som mitt teateridol Felchenstein, har musicalen slått inn ei rute i ein del kvalme teater- og operahus og opna for litt frisk luft. Skodespelarar må lære seg å syngje – og songarar må lære seg skodespelkunst! – det er eg overtydd om.

... Lét du deg lokke på scenen att?

... Eg vil heller vere iscenesetjar. Eg har førebels sett i scene «Annie Get Your Gun» for Skövde Operettsällskap og «Let's Make an Opera» for svensk TV – og eg vonar det blir tid til meir. Men jamvel om eg skulle bli freista over evne, vil eg berre spele roller som harmonerer med min utsjånad og alder. Slikt får ein akseptere. Livet er jo så rikt som det er – særleg når ein arbeider med teater!

Je me sens très ennu à la pensée que la Norvège intellectuelle, que j'ai tant aimée dès ma jeunesse et dont les œuvres littéraires m'ont tant aidé à la conquête de mon âme, n'honore aujourd'hui de sa haute amitié et de sa protection spirituelle.

Je commence à me sentir, et j'en suis fier, un enfant adoptif de la Norvège, puisque j'y ai trouvé, plus que dans ma propre patrie, la compréhension, profonde et la chaleur de l'amour.

J'adresse d'ici ma reconnaissance émue à la Société des gens de lettres de la Norvège, ainsi qu'à son directeur, qui a bien voulu accueillir sur sa scène illustre, un drame écrit par un poète norvégien de mon roman "Livets oppstandelse".

Après et solitaire a été le chemin que mon esprit a suivi pendant de longues années; pas de compagnons, pas de chaleur humaine, le désert; et soudain le voix mâle et fière de la Norvège retentit et remplit ma solitude. Quelle joie inattendue et tendre! Quelle compagne de route! Que cette voix mâle et fière soit bénie!

Nikos Kazantzakis.

Antibes, Villa Manolita, Nov. 1953.

Eg kjenner meg svært rørt ved tanken på at det intellektuelle Noreg, som eg har elska så høgt heilt sidan min ungdom, og den norske litteraturen, som har hjulpet meg uvurderleg i å få herredøme over mine sjelskrefter, i dag ærar meg med sitt høgakta vennskap og si åndelege støtte.

Eg tar til å kjenne meg – og det er eg svært stolt av – som ein adoptivson i Noreg, for langt sterkare enn i mitt eige fødeland, har eg her funne den djupe forståing og kjærleikens varme.

Eg vil med dette uttrykke mi djupe takksemnd til Den norske forfatterforening og til Det Norske Teatret, som på sin namngjetne scene har villa føre fram eit skodespel dramatisert av ein norsk diktar etter min roman «Livets oppstandelse».

Bitter og einsam var den vegen mi ånd følgde i lange år; utan livsfylgje, utan menneskeleg varme – ei øydemark. Så gav med eitt den kraftfulle og djerve røysta frå Noreg atterljom og fylte mi einsemnd. For ei uventa og brennande glede! For ein følgjesvein på vegen! Måtte denne kraftfulle og djerve røysta vere signa! Nikos Kazantzakis.

Antibes, Villa Manolita, Nov. 1953.

Slik lydde det brevet Det Norske Teatret fekk frå Nikos Kazantzakis i samband med oppsetjinga av «Vår evige vandring» – Ragnvald Skrede si dramatisering av «Livets oppstandelse». Det var Max Tau, sjølv ein god venn av Kazantzakis, som hadde sett teatret og Skrede på tanken om ei dramatisering av denne velkjende romanen. Sparre Olsen komponerte musikken til framføringa, som Dagmar Myhrvold sette i scene. Den gongen som nå hadde Arne Walentin scenografien, og på den omfattande rollelista finn vi m.a. Johan Nørland, Alf Sommer, Edvard Drabløs, Gisle Straume, Kåre Wicklund, Eva Sletto, Siri Rom, Lars Tvinde, Alf Ramsøy, Øyvind Øyen og Pål Skjønberg.

I sin programartikkel til premièren den 24. januar 1954, skreiv Max Tau m.a.: «Niko Kazantzakis syner korleis ei jordbunden ånd kan makte å gje nytt liv til verda. Han ikkje berre diktar, han er sjølv eit føredøme – eit sinnsbilete. Diktinga hans er ein bodskap til menneska, ei maning til framtida med vekkjarrop om eit nytt liv. Denne bodskapen har Niko Kazantzakis måla for oss i ugloymande fargar. Han har bygd si verd med nye sermerkte menneske.

Niko Kazantzakis formar alltid samstundes dei bundne og dei frie menneska. Hans geni gjev oss ikkje berre ein så gripande skapnad som gjætaren Maniolo, men samstundes ein så herleg livskunstnar som vagabonden Zorbas. Den nyskapte verda hans er fylt av ei sorgmild glede som gjer oss kraft og tru. Niko Kazantzakis er fridomsdiktaren. Fridomen tyder for han – som for alle grekarar – eit heilt serskilt ideal. Grekaren kan ikkje leva utan fridom; gjennom hundreåra har han verja seg mot framande herrar i landet sitt. Såleis bur ein opprørar i kvar grekar. Fridomstanken er for han ei levande kraft, ein mystisk impuls som har verka inspirerande på slekt etter slekt. Niko Kazantzakis har skildra denne fridomsstriden i romanen «Fridom og død».

Men Niko Kazantzakis syner oss at den høgste gåva eit menneske fekk, er sjølv livet. I «Livets oppstandelse» fortel han kva vi er fødte til, kvifor vi ei stutt tid skal vandre og lide her på jorda – bli vonbrotne og utvikle oss.

Diktaren syner i denne boka kva som er den djupe meininga med livet.

Då «Livets oppstandelse» kom ut, var namnet til Niko Kazantzakis ukjent. Men det tok ikkje lang tid før lesarane oppdaga det verdfulle i diktinga hans og lydde til den litterære kritikken. Frå Noreg over Nederland gjekk oppgødinga for diktinga hans over heile Europa, og no har dei oppdaga han i Amerika òg – der dei er like eldhuga for forfattaren som for diktinga hans. Niko Kazantzakis har i ei tid full av rot og vonløse gjevi oss meisterverk av trøyst og von.»

Spelplanen på andre teater:

HOVEDSCENEN:

«Et dukkehjem» av Henrik Ibsen. Regi: Edith Roger, scenografi: Guy Krogh.

«Den stundesløse» av Ludvig Holberg. Regi: Edith Roger, dekorasjon: Per Schwab, kostyme: Per Schwab/Lita Prahl.

«Kirsebærhaven» av Anton Tsjekov. Regi: Jan Kacer, scenografi: Lubos Hruza.

AMFISCEENEN:

«Kierlighed uden Strømper» av Johan Herman Wessel. Regi: Finn Kvalem, scenografi: Per Lekang.

«Svartkatten», gruppearbeid laga i samarbeid med arbeidrar ved A/S Vestfos Cellulose.

«7 mennesker» av Anders Bye. Regi: Jan Bull, scenografi: Gunnar Alme.

«40 karat» av Pierre Barrilep/Jean-Pierre Gredy. Regi: Toralv Maurstad, scenografi: Kaare Hegle.

«Tordenshow» av Barthold Halle. Musikk: Egil Monn-Iversen. Regi: Barthold Halle, scenografi: Harald Martin.

BARNETEATRET:

«Høne Pøne» av Peder W. Cappelen. Regi: Kjetil Bang-Hansen, scenografi: Anna Gisle.

DUKKETEATRET:

«Dyr som ikke ...» av Beppe Wolgers. Regi: Dag Aakeson-Moe.

«Tre ørefiker» av Nina Martins etter eit tsjekkosllovakisk eventyr. Regi og scenografi: Karel Hlavaty.

DEN NORSKE OPERA

OPERAREPERTOAR:

«Figaros bryllup» av W. A. Mozart. Regi: Arne Henriksen, scenografi: Arne Walentin, dirigent: Arvid Fladmoe/Per Åke Andersson.

«Madame Butterfly» av G. Puccini. Regi: Per E. Fosser, scenografi: Jan Thomas Njerve. Dirigent: Per Åke Andersson.

«Fidelio» av Ludwig van Beethoven. Regi og scenografi: Lars Runsten. Dirigent: Arvid Fladmoe.

«Trubaduren» av Giuseppe Verdi. Regi: Stein Winge, scenografi: Helge Hoff Monsen. Dirigent: Zdenko Peharda.

BALLETREPERTOAR:

«Sommerdanser» / «Frøken Julie» / «Symfoni i C» av Fleming Flindt/Birgit Cullberg/Georges Balanchine til musikk av Schultz/Ture Rangström/Georges Bizet. Scenografi: Jean Voigt/Sven Erixon/Clive Stuart. Dirigent: Zdenko Peharda.

I DRAMMENS TEATER:

«Sylfiden» Ballett av August Bournonville til musikk av Herman Severin Løvenskiold. Scenografi: Alistair Powell. Dirigent: Zdenko Peharda.

«Romeo og Julie» av William Shakespeare. Regi: Jan Lewin, scenografi: Vladimir Puhony.

«Peer Gynt» av Henrik Ibsen. Regi: Göran O. Eriksson, scenografi: Marianne Carlberg.

«Hedda Gabler» av Henrik Ibsen (frå Nationaltheatret). Regi: Arild Brinchmann, scenografi: Lubos Hruza.

«Kierlighed uden Strømper» av Johan Herman Wessel (frå Nationaltheatret). Regi: Finn Kvalem, scenografi: Per Lekang.

«Sommerfugler er fri» av Leonard Gershe (frå Trøndelag Teater). Regi: Ellen Isefiær.

«Glassmenasjeriet» av Tennessee Williams (frå Rogaland Teater). Regi: Elisabeth Bang, scenografi: Gunnar Alme, kostyme: Brita Sæbø.

FOR SKOLENE:

«Frøken Julie» av August Strindberg. Regi: Gunnar Bull Gundersen, scenografi: Christian Bacher-Owe.

«Utenfor» av Martha Vestin og Tom Lagerberg (frå Den Nationale Scene). Regi: Arne Jacobsen, scenografi: Arild Hoelstad. Musikk: George Riedel.

«En handelsreisendes død» av Arthur Miller. Regi: Otto Homlung, scenografi: Christian Egemar.

LILLE SCENE:

«Høyt spill med fyrstikker» av Hans Bendrik/Jan Bergquist. Regi: Sven Henning, scenografi: Helge Hoff Monsen.

BARNETEATRET:

«Karlsson på taket» av Astrid Lindgren. Regi: Karen Randers-Pehrsson.

Rogaland Teater

«Czardasfyrstinnen» av Emmerich/Kalman. Regi: Kjell Bækkelund/Hans Kjølås/Arne Thomas Olsen. Scenografi: Gunnar Alme, kostyme: Brita Sæbø.

«Glassmenasjeriet» av Tennessee Williams. Regi: Elisabeth Bang, scenografi: Gunnar Alme, kostyme: Brita Sæbø.

trøndelag teater

«Den tapre soldat Svejk» av Jaroslav Hasek. Regi: Lars Edström.

«Den herskende klasse» av Peter Barnes. Regi: Kjetil Bang-Hansen.

TEATERLOFTET:

«Kongen dør» av Eugene Ionesco. Regi: Arne Aas.

FOR BARNA:

«Karlsson på taket» av Astrid Lindgren. Regi: Håkon Qviller.

HÅLOGALAND TEATER

«Tolvskillingsoperaen» av Berthold Brecht. Musikk: Kurt Weill. Regi: Pål Løkkeberg, musikalsk leiing: Finn Ludt. Première primo oktober.

